

матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20-21 жовтня 2022 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. 491 с. С. 413–418.

17. Стрельніков В. Ю. Розвиток громадянської культури майбутніх соціальних працівників у кооперативному навчанні. *Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 12–13 трав. 2022 р. / за заг. ред. Н. Г. Пахомової, В. І. Березан. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 266 с. С. 203–210. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/18904>

18. Стрельніков В. Ю. Розвиток екологічної компетентності фахівців соціальної роботи у закладах неперервної освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy. Сер. Педагогіка*. 2022. Вип. 1(6). С. 52–61. URL: https://doi.org/10.51706/2707-3076_35

19. Стрельніков В. Ю. Техніки нейролінгвістичного програмування для створення кооперативних взаємин зі студентами. *Превентивна безпека людини в сучасних умовах* : матеріали Міжвузівського круглого столу, присвяченого Всесвітньому дню охорони праці, 28 квіт. 2017 р. Полтава : ПУЕТ, 2017. С. 26–28.

20. Стрельніков В. Ю. Технології «діадної взаємодії» та ситуативного навчання студентів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 71. С. 34–38. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10120>

21. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. *Educational space: post-non-classical perspectives* / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhypova. Varna: Varna university of management, 2023. 261 p. P. 128–157. DOI: <https://doi.org/10.54055/mbmj2917>

УДК 37.035

Серова Галина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник відділу
суспільствознавчої освіти Інституту
педагогіки НАПН України, м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Протистояння українського народу широкомасштабній збройній агресії російської федерації, що посягає на суверенітет і територіальну цілісність держави Україна, на історичну пам'ять та національну ідентичність українців актуалізує постулати Української Хартії вільної людини: бути вільними людьми, бути українцями, бути активними громадянами [3].

Формування патріотизму постає одним із основних завдань на уроках предметів і курсів громадянської та історичної освітньої галузі, що передбачає засвоєння й осмислення учнями певних подій і явищ української історії та

сьогодення в різні періоди, особливо на переломних етапах. Згідно зі Стратегією національно-патріотичного виховання, затвердженої Указом Президента України від 18 травня 2019 року, в Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей [2].

В умовах повномасштабної війни росії проти України патріотизм учнівства формується насамперед на реальних фактах про героїчних людей, які ціною власного життя, власного здоров'я і свободи захищають суверенітет і територіальну цілісність нашої держави.

Помічними для вчителя тут можуть стати інформаційно-методичні матеріали, присвячені великим і малим українським містам, які стали символом мужності для України, Європи і світу у протистоянні повномасштабній російській агресії. Ці матеріали створювались по мірі розгортання збройної агресія російської федерації проти України, коли міста були окуповані, зазнавали руйнувань і згодом під час героїчного опору їх мешканців отримували звання «Місто-герой України» – почесну відзнаку, встановлену Президентом України 06 березня 2022 року для відзначення героїзму та стійкості громадян під час захисту своїх міст. Ці сторінки героїзму мешканців українських міст і містечок є найкращим прикладом патріотизму. За кожною такою сторінкою – історія живих людей, приклади, які можуть стати окремим дослідженням, те, що запам'ятається, вивчатиметься, чим пишатимуться прийдешні покоління українців.

Заняття з використанням означених інформаційно-методичних матеріалів пропонується проводити за такими етапи:

1. Вступ учителя: мотиваційна частина, обґрунтування важливості матеріалу.

2. Опрацювання учнями інформаційного тексту: читання фрагментами або самостійно, обговорення за запитаннями.

3. Осмислення прочитаного – обговорення за наданими ілюстративними матеріалами.

В означених матеріалах є:

1) змістовий компонент, що містить: історичний блок, де вміщено коротку інформацію про виникнення і розвиток міста, особливості його заснування, історичну тяглість сьогодення, зв'язок з основними історичними подіями історії України; економічний блок, де розкрито основні чинники і регіональну специфіку економічного розвитку міста, причини кризових явищ; блок щодо культурної спадщини міста;

2) ілюстративний ряд, що репрезентує: герби, історичні пам'ятники, пам'ятні місця, архітектуру, природу, сакральні пам'ятки міст і містечок України. Відібрані світлинки відображають мирний розвиток міст і щасливе життя їх мешканців до початку повномасштабних військових дій;

3) запитання до кожного інформаційного тексту, що побудовані за однією схемою: де розташовано місто? До якого історико-географічного регіону відноситься? Які особливості розвитку цього регіону вам відомі? Коли виникли перші поселення на цій території? Як відобразились в історії міста основні події історії України до проголошення незалежності? Як розвивалось місто? Яку інформацію щодо розвитку міста можна знайти у наведених візуальних джерелах? За можливості знайди інформацію про місто та його жителів в різних джерелах. Поділись нею з однокласниками та виклади на цій сторінці ф/б.

У підібраних коротких текстах вміщено інформацію для відповідей на запропоновані запитання. Однак, у матеріалах є також запитання, для відповіді на які учні мають виконати пошукові завдання/провести дослідження. До прикладу, учням пропонується знайти додаткову інформацію про місто, його

мешканців в інтернет-джерелах. Це завдання учні можуть виконувати під час заняття або підготувати відповідне повідомлення й представити його на занятті. Далі учні порівнюють ілюстративний ряд з тими відомостями, що вони отримали/знайшли. Обговорення за вміщеними ілюстраціями як осмислення прочитаного може відбуватися за запитаннями на кшталт: що ви бачите на світлинах? Які висновки про життя мешканців міста можна зробити на основі світлин? Чим пам'ятки міста відрізняються/схожі від пам'яток твого/інших міст України? Які б світлини ти додав/додала? Чому?

Слід зазначити, що виконання таких завдань є важливим методичним засобом розвитку пізнавального інтересу учнів до локальної історії; дослідницьких умінь учнів; їхнього критичного мислення через зіставлення різних джерел інформації, а також підвищення рівня інфомедійної грамотності учнів, що посилює їхню спроможність протистояти дезінформації, маніпуляціям та пропаганді.

4. Рефлексія за запитаннями: що на занятті було важливим для вас? Які почуття/емоції викликали матеріали? Які висновки ви зробили?

Пропоновані матеріали було укладено в першій половині 2022 року, коли серед міст і містечок, про які йдеться, були такі, де велись активні бойові дії, були звільненні, тимчасово окуповані, вже зруйновані. Тому при використанні вчителем цих матеріалів варто додати інформацію коли/чи було звільнено місто, чи підлягає відновленню, фотоматеріали руйнувань/відбудови, розповіді про відомих захисників міста, жертв окупації тощо. Загалом, підготовлено 21 інформаційно-методичний матеріал про міста і містечка різних регіонів України (автори О. Пометун, Ю. Малієнко, Г. Серова), які розміщені в соціальній мережі Facebook на сторінці «Відділ суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України» [1].

Учителі можуть використовувати інформаційно-методичні матеріали як окрему частину уроку або позаурочного виховного заходу. Посилення локального контенту (зокрема, і краєзнавчі проєкти), сприятимуть урізноманітненню занять із історії, організації самостійної роботи учнів,

розвитку патріотизму, формуванню уявлень про історичний шлях міст і містечок України як частини історії країни в цілому.

У межах опрацювання краєзнавчого змісту можна також запропонувати учням виконання дослідницьких проєктів із використанням медійної історії, наприклад, «Захисники Маріуполя», «Герої полку Азов», про українських солдатів, серед яких вчені, письменники, режисери, молоді актори, юристи та представники інших професій. Саме історії про людей, які виявили готовність до подвигу й самопожертви в ім'я Батьківщини, до виконання свого патріотичного обов'язку. Таких як, вчений і воїн Денис Антіпов, історик, юрист, економіст, політолог Юрій Кравченко, його батько доктор архітектури Сергій Кравченко, перший доброволець, якому присвоєно звання «Герой України» прижиттєво Дмитро Коцюбайло, дівчата-медики Ярина Черногуз, Марія Ковалик і багато, багато інших героїв – патріотів України, які проявили мужність, стійкість і відвагу у захисті суверенітету України, життя своїх громадян, майбутнього України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Відділ суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України. URL: <https://www.facebook.com/Відділ-суспільствознавчої-освіти-Інституту-педагогіки-НАПН-України-107552070892087>
2. Стратегія національно-патріотичного виховання. Указ Президента України від 18 травня 2019 року N286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>
3. Українська Хартія вільної людини. URL: <http://1-12.org.ua/ukrajinskakhartija-vilnojiljudyny>

УДК 378.4 (477)

Чаленко Поліна Володимирівна,
курсант 1 курсу Інституту підготовки
юридичних кадрів для Служби безпеки
України Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
м. Полтава;